

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН АТЫНАН
КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУНУН

Клара Омуркуловна Табалдиеванын кызыкчылыгын көздөгөн
Кадырбек Мусаевич Матсаковдун кайрылуусуна байланыштуу Кыргыз
Республикасынын Кылмыш-жаза процессуалдык кодексинин 403-
беренесинин 4-бөлүгүнүн конституциялуулугун
текшерүү жөнүндө иш боюнча

Ч Е Ч И М И

2023-жылдын 1-марты

Бишкек шаары

Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту: төрагалык кылуучу
Э.Ж. Осмонбаев, судьялар Ч.А. Айдарбекова, М.Р. Бобукеева, Л.Ч.
Жолдошева, Л.П. Жумабаев, М.Ш. Касымалиев, К.Дж. Кыдырбаев, Ж.А.
Шаршеналиевдин курамында, катчы К.А. Аблакимовдун,

кайрылуучу тарап – Клара Омуркуловна Табалдиеванын ишеним кат
боюнча өкүлү Кадырбек Мусаевич Матсаковдун;

жоопкер-тарап – Кыргыз Республикасынын Жогорку Кеңешинин
ишеним кат боюнча өкүлдөрү Мирлан Абылбекович Букашев, Ханманас
Арстанбекович Арстанбеков жана Мирбек Исамаатович Арзиевдин,

үчүнчү жактар – Кыргыз Республикасынын Президентинин жана
Министрлер Кабинетинин Кыргыз Республикасынын Конституциялык
сотундагы туруктуу өкүлү Алмазбек Тавалдыевич Молдобаев, Кыргыз

Республикасынын Жогорку сотунун ишеним кат боюнча өкүлү Маргарита Насаркановна Сапиянова, Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын ишеним кат боюнча өкүлү Аблабеков Омурбек Келдибекович, Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин ишеним кат боюнча өкүлү Айнура Кимсанбаевна Турганбаеванын катышуусу менен,

Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүн, «Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 4, 17, 40, 45-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза процессуалдык кодексинин 403-беренесинин 4-бөлүгүнүн конституциялуулугун текшерүү жөнүндө ишти ачык соттук отурумда карап чыкты.

К.О. Табалдиеванын ишеним кат боюнча өкүлү К.М. Матсаковдун кайрылуусу бул ишти кароого себеп болду.

Бул ишти кароого негиз болуп Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза процессуалдык кодексинин 403-беренесинин 4-бөлүгүнүн Кыргыз Республикасынын Конституциясына ылайык келүүсү маселесинде пайда болгон аныксыздык саналат.

Ишти соттук отурумда кароого даярдаган судья-баяндамачы К.Дж. Кыдырбаевдин маалыматын угуп, жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту

Т А П Т Ы:

2022-жылдын 18-августунда Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотуна К.О. Табалдиеванын кызыкчылыгын көздөгөн К.М. Матсаковдун Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза процессуалдык кодексинин (мындан ары – КЖПК) 403-беренесинин 4-бөлүгүн Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 23-беренесинин 3, 5-бөлүктөрүнө, 58-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык келүүсүн текшерип берүү жөнүндө өтүнүчү келип түшкөн.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун судьялар коллегиясынын 2022-жылдын 8-сентябрындагы аныктамасы менен бул кайрылуу өндүрүшкө кабыл алынган.

Сот отурумунда кайрылуучу тарап өз талаптарын колдоп, төмөнкүлөрдү белгиледи.

Жалал-Абад областынын Сузак райондук сотунун (мындан ары – Сузак райондук соту) 2021-жылдын 1-июнундагы өкүмү менен К.О. Табалдиева Кыргыз Республикасынын Жазык кодексинин 204-беренесинин 1-бөлүгү менен күнөөлүү деп табылган. Жазык куугунтугунун эскирүү мөөнөтү өтүп кеткендигине байланыштуу, кылмыш иши КЖПКнын жоболоруна ылайык кыскартылып, ал эми К.О. Табалдиева кылмыш жазасынан бошотулган.

Кайрылуу субъектиси аталган өкүм менен макул болбой, Сузак райондук сотуна апелляциялык даттануу менен бирге анын мөөнөтүн калыбына келтирүү жөнүндө өтүнүчү менен кайрылган. Өтүнүчтү кароонун жыйынтыгында, Сузак райондук сотунун 2021-жылдын 12-ноябрындагы токтому менен ошол эле соттун 2021-жылдын 1-июнундагы өкүмүнө карата даттануу мөөнөтү калыбына келтирилген.

Ал эми 2022-жылдын 29-мартында Жалал-Абад областтык сотунун жазык иштери жана жоруктар жөнүндөгү иштер боюнча соттук коллегиясынын аныктамасы менен Сузак райондук сотунун 2021-жылдын 12-ноябрындагы токтому жокко чыгарылган. К.О. Табалдиеванын аталган соттун чечимине карата апелляциялык даттануусу кароосуз калтырылган, ал боюнча өндүрүш кыскартылган.

Арыз берүүчү апелляциялык инстанциянын жогоруда белгиленген аныктамасына карата кассациялык даттануу келтирүү менен Кыргыз Республикасынын Жогорку сотуна кайрылган, анын натыйжасында ал сот 2022-жылдын 13-июнундагы токтому менен талашылып жаткан ченемге шилтеме жасап, кассациялык даттанууну кароосуз калтырган.

Кайрылуу субъектисинин пикиринде, талашылып жаткан ченем Конституцияда белгиленген ар бир соттолгон адамдын өз ишин мыйзамга

ылайык жогору турган сотто каратуу укугун бузат. Мындан тышкары, арыз берүүчү мамлекеттин негизги Мыйзамында белгиленген адамдын укуктары жана эркиндиктери эч кандай чектелүүгө жатпагандыгын белгилейт.

Жогоруда баяндалган жүйөлөрдүн негизинде, кайрылуучу тарап талашылып жаткан ченемди конституциялуу эмес деп таанууну суранат.

Жоопкер-тараптын өкүлү М.А. Букашев арыздануучунун жүйөлөрү менен макул эместигин билдирип, талашылып жаткан ченем кийинкидей негиздер боюнча Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама-каршы келбейт деп эсептейт.

Процессуалдык мөөнөттөр институту процессуалдык аракеттерди негизсиз создуктурууга жол бербөө жана ишке катышкан тараптардын укуктарын жана мыйзамдуу кызыкчылыктарын коргоону камсыз кылуу максатында тийиштүү аракеттерди тартипке келтирүүгө багытталган. Себеби, процессуалдык мөөнөттөрү белгиленбесе, кылмыш иштерин тергөөдө жана соттордо кароо мөөнөтсүз жүргүзүлүшү мүмкүн, бул жеке адамдардын укуктарына жана бүтүндөй кылмыш-жаза сот өндүрүшүнө да терс таасирин тийгизиши ыктымал.

Ошондуктан, ишке катышуучу жактардын укуктарын камсыз кылуу, ошондой эле кылмыш-жаза сот өндүрүшүнүн көйгөйлөрүн натыйжалуу чечүү үчүн процессуалдык мөөнөттөрдү белгилөө жана сактоо зарыл.

КЖПКнын 138-беренесинин жоболоруна ылайык, процессуалдык мөөнөттөр аталган Кодексте каралган учурларда жана тартипте гана узартылышы мүмкүн.

Ал эми аталган Кодекстин 403-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык, өтүп кеткен мөөнөттү калыбына келтирүү арызын канааттандыруу же баш тартуу жөнүндө судьянын токтому апелляциялык инстанциядагы сотко даттанылышы мүмкүн, бирок бул сот актысын кассациялык инстанцияда андан ары даттануу мүмкүнчүлүгү каралган эмес.

Ошол эле учурда, М.А. Букашев Жарандык процесстик жана Административдик-процесстик кодекстеринин жоболоруна ылайык,

жарандык жана административдик сот өндүрүшүндө даттанууну (сунуштаманы) берүүнүн өтүп кеткен мөөнөтүн калыбына келтирүү же калыбына келтирүүдөн баш тартуу жөнүндө чечимге апелляциялык жана кассациялык инстанцияларда да даттанууга жол берилерин белгилейт.

Өз кезегинде, КЖПКнын 441-беренесинин жоболоруна ылайык, кассациялык инстанциядагы сот процессуалдык укуктардын ченемдерин олуттуу бузуулар бөлүгүндө иш боюнча өндүрүштү текшерүүгө укуктуу.

Даттанууну же сунуштаманы берүүнүн өтүп кеткен мөөнөтүн калыбына келтирүү же калыбына келтирүүдөн баш тартуу, өкүм чыгарган сот тарабынан жүргүзүлгөн процессуалдык аракеттерге да тиешелүү. Бирок, бул аракеттер ишке катышуучу адамдардын мыйзамда кепилденген укуктарын эч кандай түрдө ажыратпайт жана чектебейт, сот тартибин сактоону бузбайт, иштин жагдайларын ар тараптуу жана объективдүү изилдөөгө тоскоолдук жаратпайт, мыйзамдуу жана негиздүү өкүм чыгарууга таасирин тийгизбейт.

Жоопкер-тараптын өкүлүнүн пикиринде, кассациялык инстанциядагы сотко даттанууну же сунуштаманы берүүнүн өтүп кеткен мөөнөтүн калыбына келтирүү же калыбына келтирүүдөн баш тартуу жөнүндө соттун аныктамасына даттануу келтирүүнүн зарылдыгы жок.

Жогоруда баяндалгандын негизинде, М.А. Букашев талашылып жаткан ченем кылмыш-жаза сот өндүрүшүнө катышкан тараптардын укуктарын бузбайт деп эсептеп, кайрылуучунун өтүнүчүн канааттандыруусуз калтырууну суранат.

Жоопкер-тараптын башка өкүлдөрү М.И. Арзиев, Х.А. Арстанбеков М.А. Букашевдин жүйөлөрүн колдоп, өтүнүчтү канааттандыруусуз калтырууну суранды.

Кыргыз Республикасынын Президентинин жана Министрлер Кабинетинин Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотундагы туруктуу өкүлү А.Т. Молдобаев талашылып жаткан ченем Конституциянын көрсөтүлгөн беренелерине кийинки негиздер боюнча карама-каршы келбейт деген пикирин билдирди.

А.Т. Молдобаев арыз ээсинин талашылып жаткан ченемди Конституциянын 23-беренесинин 3-бөлүгүнө шайкеш келбестиги боюнча келтирген жүйөсүн негизсиз деп эсептейт, себеби ал “Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актылары жөнүндө» Мыйзамдын 12-беренесине ылайык мыйзам алдындагы ченемдик укуктук акт болуп саналбайт.

Мындан тышкары, ал айыпталуучунун, соттолгондун (акталгандын) укуктары жана милдеттери КЖПКте аныкталып, ал эми ушул Кодекстин 46-беренесинде 7-бөлүгүнүн 2-пунктунда соттолгон адам соттун чечимдеринин көчүрмөлөрүн алууга жана аларга даттанууга укуктуу экендигин белгилейт.

А.Т. Молдобаев КЖПКнын 439-беренесинин 1, 2-бөлүктөрүнө, 440-беренесинин 1-бөлүгүнө шилтеме жасап, апелляциялык инстанциядагы соттун мыйзамдуу күчүнө кирген чечими кассациялык инстанциядагы сотко даттанылышы мүмкүн деп эсептейт.

Талашылып жаткан ченемде апелляциялык инстанциядагы соттун чечимине кассациялык тартипте даттануу мүмкүнчүлүгү каралбагандыгы тууралуу кайрылуучу тараптын жүйөлөрү ишти жогору турган сотто каратуу укугун чектөө катары кабыл алынбайт, себеби талашылып жаткан ченемди ошол эле Кодекстин башка беренелери, атап айтканда 46, 439, 440-беренелери менен бирдикте кароо керек.

Аталган беренелерде ар бир соттолгон же жабырлануучу өз ишин мыйзамга ылайык жогору турган сотто каратууга укуктуу экендиги жана кандайдыр бир шайкеш келбестиктердин байкалбагандыгы айкын көрсөтүлгөн.

Ошол эле учурда, А.Т. Молдобаев талашылып жаткан ченемдин укук колдонуу чөйрөсүндө, тактап айтканда кайрылуучу тараптын жазык ишине байланышкан маселелери Жогорку соттун өндүрүшүнө кабыл алынып, бирок акыры кароосуз калтырылгандыгы боюнча күмөн жаралгандыгын белгилейт.

Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун өкүлү М.Н. Сапиянова Конституциянын 23-беренесине, 58-беренесинин 4-бөлүгүнө шилтеме жасап,

талашылып жаткан ченем адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин чектеген мыйзам катары эсептелинуүүгө жатпай тургандыгын белгиледи. Анткени соттун актысы менен макул болбогон жактарга апелляциялык инстанцияга даттануу мүмкүнчүлүгү каралган, демек жарандардын соттук коргоо жана жогору турган сотко даттануу келтирүү боюнча конституциялык укуктары чектелбейт.

КЖПКнын 439-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык, акыркы соттук чечимден мурунку аныктамалар аталган Кодексте каралган учурда гана кассациялык соттун кароосунун предмети болушу мүмкүн. Мындай аныктамалар кассациялык даттанууну же ушул иш боюнча кабыл алынган акыркы соттук чечимге сунушту кароо менен бир мезгилде, кассациялык тартипте кайра каралууга тийиш.

М.Н. Сапиянова Кодекстеги мындай чектөөлөр ишке катышкан тараптар ар бир соттук актыларга кассациялык инстанциядагы сотко чейин даттанууларды келтирип, натыйжасында ишти негизсиз создуктурууларга, анын кароо мөөнөттөрүнүн узарышына алып келген соттук тажрыйбаны эске алуу менен, ыксыз создуктурууларды жоюу, соттордун ишин жакшыртуу, ишке катышкан тараптардын даттануу келтирүү боюнча аракеттерин тартипке салуу максатында каралган, ошондуктан талашылып жаткан ченем Конституцияга карама-каршы келбейт деген пикирин билдирди.

Кыргыз Республикасынын Башкы прокуратурасынын ишеним кат боюнча өкүлү О.К. Аблабеков кайрылуучунун жүйөлөрү менен макул эместигин билдирип, талашылып жаткан ченем боюнча төмөндөгүдөй пикирин билдирди.

О.К. Аблабеков кайрылуучу тараптын талашылып жаткан ченем соттолгондун сот чечимдерине даттануу келтирүү укугун бузат деген жүйөсү негизсиз, себеби КЖПКнын 46-беренесинин 7-бөлүмүнүн 2-пунктунда соттолгон соттун чечимдерине даттанууга укуктуу деп белгилендигин билдирди.

Кыргыз Республикасында адамдын жана жарандын укуктарын жана эркиндиктерин соттук коргоо кепилдиги жогору турган сот тарабынан ишти кайра каратуу укугу менен өз ара байланышта болуп, эч кандай чектелүүгө жатпайт, мыйзам жана сот алдында бардыгы бирдей деген принциптин негизинде жүзөгө ашырылат.

О.К. Аблабеков өтүп кеткен мөөнөттү калыбына келтирүү арызын канааттандыруу же баш тартуу жөнүндө судьянын токтому апелляциялык инстанциядагы сотко гана даттанылышы мүмкүн деген жобо сот процессинин катышуучуларынын тең укуктуулук принцибин сактоо менен өз убагында кабыл алынган соттук чечимди, аны менен макул болбогон учурда даттанууга гана чакырат деп белгиледи. Бул кылмыш иштери боюнча чыгарылган чечимдерди өз убагында даттануу менен негизсиз создуктуруудан жана чубалжытуудан сактап калат. Ал эми апелляциялык тартипте даттануу келтирүүнү жүйөлүү себептерден улам өткөрүлүп жиберген учурларда, даттанууга укуктуу адамдар өкүм чыгарган сотко өткөрүлүп жиберилген мөөнөттү калыбына келтирүү жөнүндө өтүнүч менен кайрыла алышат.

Апелляциялык даттануу мөөнөтүн калыбына келтирүү жөнүндө өтүнүчтү кароо учурунда сот тарабынан күнөөлүүлүк жана жоопкерчилик чарасы тууралуу маселелер чечилбейт, ал КЖПКда белгиленген талаптардын сакталгандыгын же сакталбагандыгын текшерүү үчүн эчак кабыл алынган чечимдердин мыйзамдуулугуна жана негиздүүлүгүнө баа берет.

Ошондуктан, О.К. Аблабековдун пикиринде, Конституциянын 23-беренесинин 3, 5-бөлүктөрүнө ылайык чектелүүгө тийиш болбогон укуктардын катарына кирген соттук коргонууга болгон укук мыйзам чыгаруучу тарабынан бир деңгээлдик соттук контролдоону орнотуу аркылуу камсыз кылынган.

Апелляциялык даттануу мөөнөтүн калыбына келтирип берүү жөнүндө өтүнүч боюнча чечимди даттануу апелляциялык инстанция менен токтотуу соттук тутумду анча маанилүү иштер менен алек болуусунун кыйла көбөйүшүнө алып келиши мүмкүн. Ошондой эле жоопкерчиликтен качууну

көздөгөн жактардын укуктук кыянаттык менен пайдалануунун учурлары кескин түрдө көбөйөт. Бул өз кезегинде кылмыш жоопкерчилигинен кутулбоо принцибин камсыз кылууну кескин түрдө татаалдаштырат жана өлкөдөгү мыйзамдуулуктун жана укук тартибинин жалпы абалына сөзсүз таасирин тийгизбей койбойт.

Жогорудагыларды эске алуу менен, О.К. Аблабеков талашылып жаткан ченем Кыргыз Республикасынын Конституциясына карама каршы келбейт деген көз карашын билдирди.

Кыргыз Республикасынын Юстиция министрлигинин өкүлү А.К. Турганбаева талашылып жаткан ченем Конституцияга кийинкидей негиздер боюнча карама-каршы келбейт деп эсептейт.

КЖПКнын 7-беренесинде укуктун жана мыйзамдуулуктун үстөмдүүлүк принциптерине ылайык Кыргыз Республикасында кылмыш-жаза сот өндүрүшү укуктун үстөмдүүлүк принцибин сактоо менен жүзөгө ашырылат, ага ылайык адам, анын укуктары жана эркиндиктери эң жогорку баалуулуктар катары таанылат.

Ушуга байланыштуу, КЖПКнын 46-главасында апелляциялык тартипте соттун чечимдерине даттануу мүмкүнчүлүгү каралып, ал эми ошол эле Кодекстин 51-главасында кассациялык тартипте сот чечимдерине даттануу каралган.

Жогоруда көрсөтүлгөн Кодекстин 439-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрүнө ылайык, Жогорку сот кассациялык инстанциядагы сот болуп эсептелет жана аталган Кодексте белгиленген негиздерде жана тартипте соттук чечимдерди кайра карайт. Кассациялык инстанциядагы сот апелляциялык инстанциядагы соттун өкүмүнүн, аныктамасынын мыйзамдуулугун кассациялык даттануу, сунуш боюнча текшерет.

Аны менен бирге, мыйзамдуу күчүнө кирген апелляциялык инстанциядагы соттун чечими соттолгон, акталган, адвокат жана мыйзамдуу өкүлдөрү, жабырлануучу же (жана) анын өкүлү, ошондой эле башка адамдар тарабынан даттанылуучу соттук чечимдер алардын укуктарына жана

мыйзамдуу кызыкчылыктарына тиешеси бар болгон бөлүгүндө кассациялык инстанциядагы сотко даттанылышы мүмкүн.

Юстиция министрлигинин өкүлү А.К. Турганбаева Конституциянын 24-беренесинин 1-бөлүгүнө ылайык, Кыргыз Республикасы өз аймагынын чегинде жана өзүнүн юрисдикциясында турган бардык адамдардын укуктарын жана эркиндиктерин камсыз кылат деп белгилейт. Ошондуктан, талашылып жаткан ченемде өтүп кеткен мөөнөттү калыбына келтирүү арызын канааттандыруу же баш тартуу жөнүндө судьянын токтому кассациялык инстанциядагы сотко даттануу мүмкүнчүлүгү чектелген эмес деп эсептейт.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту тараптардын жүйөлөрүн талкуулап, үчүнчү жактардын түшүндүрмөлөрүн угуп жана иштин материалдарын изилдеп чыгып, төмөнкүдөй тыянактарга келди.

1. «Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 17-беренесинин 4-бөлүгүнө ылайык, Конституциялык сот кайрылууда козголгон предмет боюнча анын ченемдик укуктук актынын конституциялуулугу күмөн жараткан бөлүгүнө карата гана актыларды чыгарат.

Ошентип, Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун бул иш боюнча кароо предмети болуп Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза процессуалдык кодексинин 403-беренесинин 4-бөлүгүнүн төмөнкүдөй редакциядагы ченемдик жобосу саналат:

«403-берене. Даттануу же сунуш берүүнүн мөөнөтүн калыбына келтирүү тартиби

4. Өтүп кеткен мөөнөттү калыбына келтирүү арызын канааттандыруу же баш тартуу жөнүндө судьянын токтому апелляциялык инстанциядагы сотко даттанылышы мүмкүн, ал токтомду жокко чыгарууга жана берилген даттанууну жана сунушту маани-маңызы боюнча кароого же ушул Кодекстин 417-беренесинде каралган талаптарды аткаруу үчүн даттанылган соттук актыны чыгарган сотко кайтарууга укуктуу.».

КЖПКсы Кыргыз Республикасынын мыйзамдарында белгиленген тартипке ылайык кабыл алынган жана «Эркин Тоо» гезитинин 2021-жылдын 16-ноябрындагы № 122-123 сандарында жарыяланган, Кыргыз Республикасынын ченемдик укуктук актыларынын мамлекеттик реестрине киргизилген жана колдонуудагы болуп эсептелет.

2. Кыргыз Республикасынын Конституциясы эң жогорку баалуулуктар иерархиясында адам, анын укуктары жана эркиндиктери башкы орунду ээлей тургандыгын белгилейт. Демократиялык мамлекеттин жашоосунун мааниси ушул баалуулукту камсыз кылууда турат.

Соттук коргоо универсалдуу укуктук каражат катары инсандын укуктарын жана эркиндиктерин мамлекеттик коргоонун эң жогорку формасы болуп саналат. Бул талаштарды жана жасалган укук бузууларды кароонун соттук тартиби ар кандай чыр-чатактарды эң эле өнүккөн жана кынтыксыз чечүүнүн формасы катары иштеп туруусу менен шартталган. Соттук жол-жобо аркылуу гана укуктун бардык постулаттарынын жана принциптеринин бирдей сакталышы толугу менен камсыздалат, чындык орнотулат жана адилеттүүлүк калыбына келтирилет, жарандардын адилеттүүлүктү өзү билип калыбына келтирүүгө багытталган мыйзамсыз аракеттерин болдуртпайт. Акыркысы негизсиз айыптоолор, көзөмөлсүз ырайымсыздыктын көрүнүшү жана башка шайкешсиз таасир этүү чаралары (өзү эле сотто) менен коштолот. Бул коомдун өнүгүшү үчүн кыйратуучу кесепеттерге алып келет, мындай коомдогу жашоону күтүлбөстүк кылып, адамды коргоонуу жана коопсуздук сезиминен ажыратат. Ошондуктан сот адилеттигин ишке ашыруу өзгөчө мамлекеттик бийликтин компетенттүү органдарына гана, болгондо да сотко гана жүктөлөт (Конституциянын 94-беренесинин 1-бөлүгү).

3. Мында сот адилеттигин сапаттуу ишке ашыруу гана конституциялык түзүлүштүн негиздеринин туруктуулугун, өлкөдөгү мыйзамдуулук режимин жана укук тартибин, коомдук бакубаттуулукту жана мамлекеттин мындан аркы өнүгүүсүнүн туруктуулугун камсыз кылууга жөндөмдүү.

Сот адилеттигин ишке ашыруунун сапаты укуктук мамлекеттин иштешинин маанилүү компоненти жана ар бир өлкөдө сот адилеттүүлүк тутумунун натыйжалуулугунун өзөктүү көрсөткүчү болуп саналат. Көз карандысыз жана компетенттүү сот тутуму, анын ар бир адам үчүн жеткиликтүүлүгү, акылга сыярлык жана түшүнүктүү соттук жол-жоболор, материалдык жактан камсыздалгандык, заманбап технологиялар жана инструменттердин болушу, судьялардын тийиштүү жоопкерчилиги, иштерди кароонун ыкчамдуулугу жана натыйжалуулугу, жол-жоболук тактык, сот актыларынын толуктугу жана адилеттүүлүгү сот адилеттигин ишке ашыруу сапатынын негизинде жатат. Мында, соттук чечимдердин так мазмуну сот кайсы гана тараптын ордун ээлебесин, болуп өткөн сот адилеттиги менен тараптардын канааттануусунда чечүүчү ролду ойнойт.

Ар тараптуу, толук жана шайкеш негиздеме менен, ишти изилдөөгө, анын бардык жагдайларына баа берүүгө жана укук ченемдерин колдонууга байланышкан маселелерди чечкен сапаттуу соттук чечим анын андан ары даттануу ыктымалдуулугун гана азайтпастан, сот адилеттиги тутумунда *res judicata* принцибинин ишке ашырылышына да өбөлгө түзөт, ага ылайык тараптардын эч кимиси кайталап угууну өткөрүү жана башка сот актысын алуу үчүн гана мурда бир чечилген ишти кайра каратууну талап кыла албайт. Башкача айтканда, ар бир иш сотто бир жолу каралууга жана чечилүүгө тийиш, анткени соттук чечимдерди үзгүлтүксүз кайра кароо сот актыларынын туруктуулугунун жана акыркылык принциптерин бузат, бул сөзсүз түрдө сот адилеттигинин натыйжалуулугун, демек, сот тутумуна жалпысынан коомдун ишениминин деңгээлин түшүрүүгө алып келет.

Советтик үлгүнүн калдыгы болгон сот тутумунун көп инстанциялуулугу соттук чечимдерди эч кандайдыр бир өзгөчө себептерсиз эле жогору турган инстанцияларда кайра каратуу мүмкүндүгүн караштырган, бул сот адилеттигинин жыйынтыгына жетүү үчүн бардык соттук инстанцияларды өтүү аргасыз деген жарандардын түшүнүгүн чындаган. Бул феномен Кыргыз Республикасынын сот тутумунун ишинде бүгүнкү күнгө чейин инерциялык

түрдө сакталып келүүдө, жана жогоруда айтылгандай, сот адилеттигинин натыйжасыздыгынын, ушуга байланыштуу элдин сот тутумуна болгон ишениминин төмөндүгүнүн негизинде жатат. Иштин мындай абалы мыйзам чыгаруучунун сот чечимдерин кайра кароонун колдонуудагы укуктук механизмдерине көңүл буруунун жетишсиздиги менен да шартталууда. Ошол эле учурда катасы бар сот актысын кабыл алуу учурларын алып салууга болбойт.

4. Соттук каталар өтө терс көрүнүш болуп саналат, анткени алар сот тутумунун жана жалпы эле мамлекеттик бийликтин беделин түшүрөт.

Ишти туура эмес кароо жана чечүү – мыйзамда бекитилген сот өндүрүшүнүн жалпы милдеттерин аткарбай коюуну гана билдирбестен, сот адилеттигинин түпкү максаттарына жетүүгө да тоскоолдук кылат, мамлекеттин мыйзамдуулуктун режимин жана укук тартибин камсыз кылуу боюнча кудуретсиздиги менен ассоциацияланат.

Соттук каталар келип чыгуунун ар кандай табиятына ээ жана ар кандай укуктук кесепеттерге алып келет.

Судьянын ак ниет жаңылышуусунун натыйжасында кетирилген соттук катасын, башкача айтканда анын талаш ой-жүгүртүүлөрдү жаратуучу негиздерге таянган көз карашы менен объективдүү ынанымын судьянын кесиптик милдеттенмелерине ак ниетсиз мамиленин көрүнүшү же судьянын айыбын ачкан факт катары баалоого болбойт, демек, бул өндүү аракет/аракетсиздик эч кандай юридикалык, анын ичинде тартиптик жоопкерчиликке жатпайт.

Ал эми одоно шалаакылыктын же кесипкөй компетенттүү эместиктин натыйжасында жасалган соттук каталар акыйкаттын бурмаланышына алып келет, сот адилеттигинин максаттарына карама-каршы келет жана сот бийлигинин аброюна оңолгус залака келтирет. (Жогорку соттун Конституциялык палатасынын 2020-жылдын 21-октябрындагы Чечими).

Ушуга байланыштуу, сот адилеттиги тутумун курууда соттордун укук колдонуу практикасында соттук катанын болбой койбостугу эске алынууга тийиш.

Кыргыз Республикасынын укуктук тутумунда мыйзам чыгаруучу тарабынан сот иштерин кайталап каратууга да, аларды жогору турган сот инстанцияларында кайра каратууга да мүмкүнчүлүк берген укуктук механизмдер каралган.

Алсак, Конституциянын 58-беренесинин 4-бөлүгүн ишке ашырууда соттолгондун өз ишин жогору турган сотто каратууга укугу жөнүндө мыйзам чыгаруучу КЖПКда жогору турган апелляциялык жана кассациялык инстанцияларда жазык иштери боюнча биринчи соттук актыларды кайра кароонун тартибинин регламентациясын караштырган.

Жазык процессине карата апелляциялык инстанциянын соту катары биринчи инстанциядагы сот тарабынан чыгарылган, мыйзамдуу күчүнө кире элек өкүмдөргө жана токтомдорго, ошондой эле соттук контролдоо тартибинде тергөө судьясы тарабынан чыгарылган токтомдорго даттануулар жана сунуштар боюнча кылмыш иштерин кароочу Бишкек шаардык сотунун жана областтык соттордун соттук коллегиясы болуп саналат. Кыргыз Республикасынын Жогорку сотунун соттук коллегиясы тарабынан көрсөтүлгөн кассациялык инстанция апелляциялык инстанциядагы соттун мыйзамдуу күчүнө кирген өкүмдөрүнө жана аныктамаларына карата берилген кассациялык даттануулар, сунуштамалар боюнча иштерди карайт.

Апелляциялык жана кассациялык өндүрүш институттары соттук каталарды оңдоонун натыйжалуу укуктук механизми катары иш алып барат, ошону менен адамдын укуктарын, эркиндиктерин жана кызыкчылыктарын коргоонун эң маанилүү кепилдиги болуп саналат.

Ошентип, сот адилеттигиндеги каталарды оңдоо сот тутумунун адилеттүүлүгүн жана натыйжалуулугун камсыздоонун, сот адилеттигине болгон ишенимди, демек, мыйзамды урматтоону бекемдөөнүн жана эң

башкысы каталардын кайталануусун болтурбай коюунун маанилүү аспектиси болуп саналат.

5. Соттолгондун өз ишин жогору турган сотто каратуу конституциялык укугу соттук коргоо укугунун ажырагыс компоненти болуп саналат, себеби ал соттолгонго өз ишин даттанууга жана төмөн турган соттордун мүмкүн болгон каталарын жогору турган сотто оңдоого мүмкүндүк берет.

Бул укук Конституциянын 98-беренесинин 1 жана 2-бөлүктөрү менен өз ара байланышта сот процессинин катышуучуларынын кайрылуулары боюнча мыйзамда аныкталган тартипте, анын ичинде жазык иштери боюнча сот чечимдерин кайра кароону жүзөгө ашыруучу сот бийлигинин жогорку органы катары Кыргыз Республикасынын Жогорку соту тарабынан камсыздалышы керек.

КЖПК соттун мыйзамдуу күчүнө кире элек өкүмү, ошондой эле биринчи инстанциядагы башка сот актылар тараптар тарабынан апелляциялык тартипте даттанылышы мүмкүн экендигин белгилейт (397-берененин 1-бөлүгү).

Мында даттануу же сунуш берүүнүн мөөнөтү жүйөлүү себептен улам өткөрүлүп жиберилген учурда даттануу же сунуш берүүгө укуктуу адамдар өкүм, ошондой эле башка сот чечимин, тергөө судьясынын токтомун чыгарган сотко өткөрүлүп жиберилген мөөнөттү калыбына келтирүү жөнүндө өтүнүч билдире алышат. Мөөнөттү калыбына келтирүү жөнүндө өтүнүч соттук отурумда өкүмдү, башка соттук чечимди чыгарган судья, токтомду чыгарган тергөө судьясы тарабынан каралат, ал түшүндүрмөлөрдү берүү үчүн өтүнүч менен кайрылган адамды чакырууга укуктуу. Өкүмгө апелляциялык даттануу же сунуш берүү мөөнөтүн калыбына келтирүү жөнүндө өтүнүч сот тарабынан чечим чыгарылган күндөн тартып 3 айдан кеч эмес мөөнөттө берилиши керек, башка соттук чечимдерге, тергөө судьясынын токтомуна чечим чыгарылган күндөн баштап 1 айдан кеч эмес мөөнөттө берилиши керек (КЖПКнын 403-беренесинин 1, 2-бөлүктөрү).

Башкача айтканда, өтүп кеткен мөөнөттү калыбына келтирүү институту кабыл алынган сот актыларынын туруктуулугун жана мурдатан калыптанып калган укуктук мамилелердин укуктук аныктыгын сактоого багытталган мөөнөттөр менен чектелген.

Талашылып жаткан ченемге ылайык, өтүп кеткен мөөнөттү калыбына келтирүүнү канааттандыруу же баш тартуу жөнүндө судьянын токтому апелляциялык инстанциядагы сотко даттанылышы мүмкүн, ал токтомду жокко чыгарууга жана берилген даттанууну жана сунушту маани-маңызы боюнча кароого же КЖПКнын 417-беренесинде каралган талаптарды аткаруу үчүн даттанылган соттук актыны чыгарган сотко кайтарууга укуктуу.

Көрсөтүлгөн ченем өтүп кеткен мөөнөттөрдү калыбына келтирүү маселелери боюнча чыгарылган сот актыларына кассациялык тартипте даттануу мүмкүнчүлүгүн караштырбайт. Бул процессуалдык жобо кандайдыр бир деңгээлде КЖПКнын 403-беренесинин структуралык элементи болуп саналган талашылып жаткан ченеми соттун чечимдерин апелляциялык тартипте даттануу маселелерин жөнгө салуучу КЖПКнын 46-главасында жайгашкандыгы менен түшүндүрүлөт, ал эми соттун чечимдерине кассациялык тартипте даттануу аталган Кодекстин 51-главасында каралган. Өз кезегинде КЖПКнын бул главасы да мындай тартипти камтыбайт.

Ошентип, даттануунун өткөрүлүп жиберилген мөөнөтүн калыбына келтирүү жөнүндө судьянын токтомун кароонун жыйынтыгы боюнча чыгарылган апелляциялык инстанциядагы соттун аныктамасы өзүнүн табияты боюнча кесип токтотуу мүнөзгө ээ жана мүмкүн болуучу соттук катаны андан ары оңдоо ыктымалдыгына бөгөт коёт.

Бул аспекте конституциялык контролдоо органы 2021-жылдын 17-мартындагы өзүнүн Чечиминде бир катар учурларда аралык сот актылары чындап эле даана жардамчы мүнөзгө ээ деп белгилеген. Бирок башка учурларда алар өзүнүн жардамчы маанисинин чегинен чыгып кетип, өз алдынча баалуулукка ээ болуп, инсандын да, коомдун да, мамлекеттин да маанилүү кызыкчылыктарына тийиштүүлүгү менен иштин тыянагына олуттуу

таасир тийгизе алат. Өзүнүн функционалдык багыты боюнча мындай аралык сот актылар жыйынтыктоочу актылардын бардык белгилерине ээ жана сот процессинин өнүгүшүнө да (мисалы, өткөрүлгөн доо мөөнөтүн калыбына келтирүү), аны кесип токтотуу таасирин (өндүрүшкө кабыл алуудан баш тартуу, эскирүү мөөнөтүн колдонуу, иш боюнча өндүрүштү токтотуу) көрсөтүүгө жөндөмдүү. Башка сөз менен айтканда, кээде алар ишти жыйынтыктоодо маанилүү чечүүчү ролду ойнойт жана процесстик укуктук мамилелердин алкагынан тышкары чыккан укуктук кесепеттерди жаратат, андыктан «катардагы» актылар болуп саналышы мүмкүн эмес.

Жыйынтыгында мындай соттук актылар иш боюнча андан ары өндүрүштү кесүү менен, мүмкүн болгон соттук каталарды аныктоо үчүн жогору турган соттор тарабынан соттук актыларды кайра карап чыгууга жетүү деңгээлине түздөн-түз таасирин тийгизет.

Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту сот адилеттигинин жеткиликтүүлүгү маселелерине токтолуп, өзүнүн 2022-жылдын 30-ноябрындагы Чечиминде Конституцияда соттук коргонуу укугун бекитүү мамлекеттик бийликти (коомдук бийликтин бүткүл тутумун) ар бир белгиленген укукту тоскоолдуксуз пайдаланууга кепилдик берүүчү механизмдерди түзүү милдетине конституциялык түрдө байлайт деп белгилеген. Мында бул укуктун негизги мазмуну сот адилеттигинин жеткиликтүүлүгү болуп саналат, ал жарандардын сот адилеттигине жетүүсүн тоскон ченемдерди кабыл алууга жол берилбестигин билдирет. Кандайдыр бир маселе боюнча сот адилеттигине реалдуу жетишпеген жак (адам) соттук коргонууга өзүнүн конституциялык укугун толук пайдалана албайт. Мындан тышкары, соттук коргоого муктаж жактар, эгерде алар өздөрү бул укуктан баш тартпаса, каалаган маселе боюнча сотко кайрылуу мүмкүнчүлүгүнө ээ болушу керек.

Сот өндүрүшүнүн жалпы принциптеринин негизинде ар бир адам жазык процессинин кайсы гана стадиясында болбосун, өзгөчө иштин маңызы

жөнүндө эмес, аны кайра каратуу мүмкүндүгү жөнүндө сөз болгон учурда сот тутумунун бардык мүмкүнчүлүктөрүн тоскоолдуксуз пайдаланууга укуктуу.

6. Соттук коргоо укугу башкалар менен катар төмөн турган соттордун соттук актыларын материалдык жана процесстик укуктун ченемдеринин алар тарабынан сакталгандыгы тууралуу көз карашынан алганда жогору сот органына даттануу укугун болжойт.

Жогорку сот «Кыргыз Республикасынын Жогорку соту жана жергиликтүү соттор жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 16-беренесинин күчүнөн улам өз ыйгарым укуктарынын чегинде кассациялык инстанциядагы сот катары иштерди карайт. Анын чечимдери акыркы болуп саналат жана даттанууга жатпайт (Конституциянын 98-беренесинин 4-бөлүгү).

Конституциялык контролдоо органы 2021-жылдын 17-февралындагы Чечиминде кассациялык өндүрүштүн институту соттук каталарды оңдоонун таасирлүү механизмдеринин бири болуп, адамдын укуктары менен эркиндиктерин коргоонун маанилүү кепилдиги, ал эми алар төмөн турган соттор тарабынан бузулган учурда аларды калыбына келтирүүнүн негизги ыкмасы деп белгилеген. Мында кассациялык соттук инстанциянын башкы милдети материалдык жана процесстик укуктун ченемдеринин колдонулушунун тууралыгын текшерүү жана ал аркылуу адилеттүүлүктүн жана мыйзамдуулуктун конституциялык принциптерине жооп берүүчү бирдиктүү укук колдонуучулук тажрыйбаны белгилөө болуп саналат.

Өткөрүлүп жиберилген мөөнөттү калыбына келтирүүнү канааттандыруу же баш тартуу жөнүндө соттун токтомун кайра кароонун жыйынтыгы боюнча чыгарылган апелляциялык инстанциянын аныктамасы да материалдык жана процесстик укуктун ченемдерине негизделет, демек, аларды туура колдонуу менен байланышкан көйгөйлөрдүн болушу толук мүмкүн. Ал эми бул сот актысынын бөгөт коюучу мүнөзүн эске алуу менен, адам өз ишин каратуу мүмкүнчүлүгүнөн биротоло ажырап калышы мүмкүн болгон учурда, каралып жаткан аныктама Жогорку соттун соттук контролдоо чөйрөсүнөн алынып салынышы мүмкүн эмес. Өткөрүлүп жиберилген процесстик мөөнөттөрдү

калыбына келтирүү маселеси адилеттүүлүктү жана мыйзамдуулукту орнотуу, адамдын укуктарын жана эркиндиктерин коргоо боюнча сот адилеттигинин бардык мүмкүнчүлүктөрүнүн жүзөгө ашырылуусун камсыз кылган укуктук инструмент экенин унутпоо керек.

Ушуга байланыштуу, Конституциялык сот өткөрүп жиберилген мөөнөттү калыбына келтирүүнү канааттандыруу же баш тартуу жөнүндө судьянын токтомун кассациялык тартипте даттануу мүмкүнчүлүгү жөнүндө маселе жазык-процесстик мыйзамдарда караштырылышы керек деп эсептейт.

Жарандык жана административдик иштер боюнча окшош соттук актыларын кассациялык инстанцияда каратууга болгон ар бир адамдын укугу тиешелүү процесстик кодекстерде бекитилгенине өзгөчө көңүл буруу керек.

Алсак, өтүп кеткен мөөнөттү калыбына келтирүүдөн баш тартуу жөнүндө апелляциялык инстанциядагы соттун аныктамасы кассациялык тартипте даттанылышы мүмкүн (Жарандык процесстик кодекстин 324-беренесинин 3-бөлүгү); кассациялык даттанууну (сунуштаманы) берүүнүн өткөрүлүп жиберилген мөөнөтү кассациялык инстанциядагы сот тарабынан калыбына келтирилиши мүмкүн (Административдик-процесстик кодекстин 248-беренесинин 3-бөлүгү).

Демек, КЖПКнын 51-главасында өткөрүлүп жиберилген мөөнөттөрдү калыбына келтирүү маселелери боюнча чыгарылган сот актыларына кассациялык тартипте даттануу мүмкүнчүлүгүнүн жоктугу адилеттүүлүктүн критерийлерине жооп берген сот адилеттиги аркылуу укуктарды натыйжалуу калыбына келтирүүнүн универсалдуу талабына ылайык келбейт, соттолгон адамдын өз ишин мыйзамда белгиленген тартипте жогору турган сотто каратуу укугун кемсинтет жана чектейт.

7. Конституциялык сот талашылып жаткан ченемдин адамдын укуктарын жана эркиндиктерин чектеген мыйзам алдындагы ченемдик укуктук актыларды кабыл алууга тыюу салууну караган Конституциянын 23-беренесинин 3-бөлүгүнүнө карама-каршы келгендиги жөнүндө арыз ээсинин жүйөлөрүн негизсиз деп эсептейт. Жазык сот өндүрүшү чөйрөсүндөгү бир

тектүү коомдук мамилелерди системалуу жөнгө салууну камсыз кылуучу ченемдик укуктук актылардын өз алдынча түрү болгондуктан, КЖПК мыйзам алдындагы ченемдик укуктук актыларга кирбейт.

8. Конституциялык сот талашылып жаткан ченемдик укуктук актынын конституциялуулугун текшерүү менен, аны кабыл алуу, кол коюу, жарыялоо жана колдонууга киргизүү тартиби боюнча Конституцияга ылайыктуулугун белгилейт («Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө» конституциялык Мыйзамдын 17-беренесинин 2-бөлүгүнүн 3-пункту).

Конституциялык сот талашылып жаткан ченемге ылайык апелляциялык инстанциядагы сот токтомду жокко чыгарууга жана келип түшкөн даттанууларды жана сунуштарды маңызы боюнча кароого же аларды КЖПКнын 417-беренесинде каралган талаптарды аткаруу үчүн даттанылып жаткан соттук актыны чыгарган сотко кайтарууга укуктуу экендигине көңүл бурат.

Талашылып жаткан ченемде КЖПКнын 417-беренесине карай шилтеменин болушу укуктук башаламанды жаратат, анткени бул берене жазык ишин кароонун натыйжалары боюнча апелляциялык инстанциядагы сот тарабынан кабыл алынган чечимдердин түрлөрүнүн тизмесин караштырат, тактап айтканда ал КЖПКнын 403-беренесинде көрсөтүлгөндөй апелляциялык даттанууларга жана сунуштарга карата эч кандай талаптарды камтыбайт.

Мыйзам чыгаруучу тарабынан ченемдик укуктук актылардын долбоорлорун даярдоо эрежелеринин тутуму, тактап айтканда ченем жаратуу техникасы сакталбагандыгынын кесепетинен пайда болгон КЖПКнын 417-беренесине карата шилтемеси туура эмес. Башкача айтканда, бул берене өзүнүн мааниси жана мазмуну боюнча талашылып жаткан ченем менен өз ара байланышы жок, анткени апелляциялык даттанууга жана сунушка карата коюлуучу талаптар КЖПКнын 406-беренесинде камтылган, демек, талашылып жаткан ченем ушул берене менен гана тутумдаш байланышта колдонулууга тийиш.

Кыргыз тили мамлекеттик тил болуп саналат. Мамлекеттик тилдеги текст менен расмий тилдеги тексттин ортосунда айырмачылыктар келип чыккан учурда мамлекеттик тилдеги текст түпнуска болуп эсептелет.

Талашылып жаткан ченем анын мамлекеттик жана расмий тилдердеги тексттеринин ортосундагы аутенттүүлүк менен ички шайкештик талаптарына жооп бербейт. Алсак, эгер талашылып жаткан ченемдин мамлекеттик тилдеги мазмунуна таянсак, анда өтүп кеткен мөөнөттү калыбына келтирүүнү канааттандыруу же андан баш тартуу жөнүндө судьянын токтому апелляциялык инстанциядагы соттун кароо предмети болушу мүмкүн болсо, ал эми расмий тилдеги текст судьянын, соттун тиешелүү токтому апелляциялык инстанциядагы сотко даттанылышы мүмкүн экендигин белгилейт.

Жогоруда баяндалгандардын негизинде, Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 97-беренесинин 2-бөлүгүнүн 2-пунктун, 4-бөлүгүн “Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту жөнүндө” конституциялык Мыйзамдын 48, 49, 52 жана 53-беренелерин жетекчиликке алып, Кыргыз Республикасынын Конституциялык соту

Ч Е Ч Т И:

1. Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза процессуалдык кодексинин 403-беренесинин 4-бөлүгү өтүп кеткен мөөнөттү калыбына келтирүүнү канааттандыруу же андан баш тартуу жөнүндө судьянын токтомун карап чыгуунун жыйынтыгында чыгарылган апелляциялык инстанциядагы соттун аныктамасын кассациялык тартипте кайра кароого тоскоолдук жараткан даражада Кыргыз Республикасынын Конституциясынын 23-беренесинин 5-бөлүгүнө, 58-беренесинин 4-бөлүгүнө карама-каршы келет деп таанылсын.

2. Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинети Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза процессуалдык кодексине ушул чечимдин

жүйөлөштүрүү бөлүгүнөн келип чыгуучу өзгөртүүлөрдү киргизүүнү демилгелесин.

3. Мыйзамдарга тиешелүү өзгөртүүлөр киргизилгенге чейин өтүп кеткен мөөнөттү калыбына келтирүүнү канааттандыруу же андан баш тартуу жөнүндө судьянын токтомун карап чыгуунун жыйынтыгында чыгарылган апелляциялык инстанциядагы соттун аныктамасын кассациялык тартипте кайра кароо Кыргыз Республикасынын Кылмыш-жаза процессуалдык кодексинин XII бөлүмүнө ылайык өз алдынча жүргүзүлсүн.

4. Чечим акыркы жана даттанууга жатпайт, жарыяланган учурдан тартып күчүнө кирет.

5. Чечим бардык мамлекеттик органдар, жергиликтүү өз алдынча башкаруу органдары, кызмат адамдары, коомдук бирикмелер, юридикалык жана жеке жактар үчүн милдеттүү жана республиканын бардык аймагында аткарылууга тийиш.

6. Бул чечим мамлекеттик бийлик органдарынын расмий басылмаларына, Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун расмий баракчасында жана “Кыргыз Республикасынын Конституциялык сотунун жарчысында” жарыялансын.

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КОНСТИТУЦИЯЛЫК СОТУ